



Besøksenter for nasjonalparkene
Hallingskarvet og Hardangervidda
& Norsk Rypesenter



Forstudie
Helge Otto Mathisen
Geilo 6. august 2025

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Formål med forstudien	5
Oppfølging av forstudien.....	5
BAKGRUNN og behov.....	5
<i>Premisser.....</i>	<i>6</i>
<i>Bakgrunn, historikk og formål.....</i>	<i>7</i>
Metode, prosess og oppfølging	9
Stort og udekket behov for et nasjonalt rypesenter	10
Beliggenhet og infrastruktur	11
Forankring lokalt.....	12
Forankring regionalt	12
Forankring nasjonalt	13
Visjon og mål.....	14
Beskrivelse av hovedkomponentene	14
<i>Besøksenter for nasjonalparkene Hallingskarvet og Hardangervidda</i>	<i>14</i>
<i>Norsk Rypesenter</i>	<i>15</i>
<i>UNESCO-senter for nordisk stølsdrift.....</i>	<i>15</i>
<i>Gondol og infrastruktur</i>	<i>15</i>
Lokalisering	16
<i>Geilo som trafikknutepunkt.....</i>	<i>17</i>
<i>Ny gangbro knytter senteret til naturen og sentrum</i>	<i>17</i>
.....	17
Digital satsing.....	18
.....	18
Organisering og selskapsstruktur.....	19
<i>Ideelt aksjeselskap - fordeler.....</i>	<i>19</i>
<i>Ideelt aksjeselskap - ulemper</i>	<i>20</i>
<i>Ideelt aksjeselskap anbefales for Geilo.....</i>	<i>21</i>
Hovedkomponenter i Nasjonalparksenteret	21
<i>Definisjon</i>	<i>21</i>

1 Besøkscenter for nasjonalparkene Hallingskarvet og Hardangervidda.....	21
2 Norsk Rypesenter.....	21
3. Verdensarvsenter for stølsdrift	22
Et HELHETLIG opplevelsestilbud.....	22
.....	22
Marked og målgrupper.....	23
<i>Markedsgrunnlaget.....</i>	23
Økonomi og finansiering.....	24
<i>Risikovurdering og suksessfaktorer</i>	25
Nasjonale krav til etablering av besøkscenter	25
Fakta og tall for besøkscenter i Norge.....	26
Foreløpig estimer Geilo.....	27
Ringvirkninger	28
Finansiering og støtteordninger	29
<i>Offentlige ordninger.....</i>	29
<i>Andre kilder.....</i>	29
<i>Støtteordninger for stølsdrift som verdensarv.....</i>	29
Miljøer i EU for felles forskningsprosjekt om rype og naturforvaltning	31
<i>Faglige institusjoner og forskningsmiljøer</i>	31
<i>Aktuelle EU-programmer for støtte</i>	32
<i>Mulig fremgangsmåte</i>	32
Veien videre med et hovedprosjekt.....	33
Plan for videre utvikling	34
Vedlegg	34
<i>Presentasjon 7. august 2023.....</i>	34
<i>Møte med statssekretær Kjersti Bjørnstad, Klima og miljødepartementet</i>	34
Støtteuttalelser.....	35
<i>Fuglehund miljøet styrker markedsgrunnlaget.....</i>	35
.....	35
<i>Nasjonal spisskompetanse styrker faglige anerkjennelse og nasjonal innflytelse.....</i>	36

SAMMENDRAG

I et enstemmig vedtak i Hol kommunestyre 20. mars 2025 bevilget kommunen 50 prosent av 300 000 kr til forstudien sammen med Visit Geilo 50 prosent. Arbeidet startet i desember 2024 med Helge Otto Mathisen som prosjektleder. Visit Geilo er prosjekteier.

Formålet med Nasjonalparksenteret på Geilo vil være å utnytte nasjonalparkstatusen, og formidle kunnskap om natur, næringsdrift, kultur, friluftsliv og jakt. Senteret skal bygge bro mellom ulike brukerinteresser i fjellet, skape helhetlige og tilgjengelige opplevelser for alle besøkende, og sikre en god besøksstyring.

Hallingdal generelt og Geilo spesielt er fattig på nasjonalt støttede kunnskaps- og opplevelsesinstitusjoner. Nasjonalparksenteret vil kunne bli en driver for bærekraftig næringsutvikling og kunnskapsbasert naturforvaltning, og styrke samarbeidet med utdanningscenteret på Geilo.

Reiseliv og handel i Hol har betydelig ledig kapasitet, og trenger et felles løft. Nasjonalparksenteret vil kunne bli en viktig vekstimpuls og styrke et helårlig reiseliv.

Forstudien foreslår at Nasjonalparksenteret på Geilo kan bestå av tre hovedelementer bygd på kommunens beliggenhet og naturgitte fortrinn med naturen som råvare og innsatsfaktor;

1) Besøkscenter for nasjonalparkene Hallingskarvet og Hardangervidda, for å synliggjøre og ta eierskap til nasjonalpark statusen.

2) Norsk Rypesenter. Rypene er Norges klart mest populære jakt art, og er en viktig del av økologien, men har ikke eget, autorisert fag- og besøkscenter. Derfor foreslås etablert Norsk Rypesenter på Geilo. Rypesenteret vil være et nasjonalt samarbeidsprosjekt med potensial til å bli et Europeisk fag- og opplevelsessenter.

3) Et UNESCO-senter for nordisk stølsdrift. Nordisk stølsdrift og seterkultur fikk i desember 2024 plass på UNESCOs verdensarvliste. Hol kommune vil med sin aktive stølsdrift kunne være et utstillingsvindu for en slik verdensarvstatus.

De autoriserte besøkscentrene i Norge har fra 18 til 6 ansatte. Geilo vil ligge i det øvre sjiktet. Med satsing på digital teknologi og kommunikasjon, vil Nasjonalparksenteret representere interessante arbeidsplasser, som vil styrke samfunnsliv og bosetting i Hol kommune.

Den nye GeiloGondolen vil bli planlagt og realisert uavhengig av Nasjonalparksenteret, men det vil ikke være realistisk å sikre tilstrekkelig støtte til senteret verken privat eller offentlig uten samlokalisering med GeiloGondolen. Dette bygger på anbefalingen til den lokale arbeidsgruppen, som i møte med Klima- og miljødepartementet i august 2023 anbefalte etablering ved knutepunkt for buss og tog på Geilo stasjon, fordi «Beliggenhet for et besøkssenter vil påvirke tilgjengelighet, besøkstall og derav økonomisk bæreevne» (se vedlegg).

Miljødirektoratet stiller krav om direkte tilgang til uteområder, som kan brukes ved naturveiledning og andre uteaktiviteter for å bli autorisert. Den nye GeiloGondolen fra jernbanestasjonen til Havsdalen via Geilohovda bidrar til å tilfredsstille dette kravet.

Lokaliseringen styrkes også av at Nasjonalparksenteret videreutvikler og utnytter nasjonale investeringer på 60 millioner kroner i stasjonsområdet med ny gangbro over jernbanelinjen.

Naturturisme er en sterkt voksende megatrend. Med en helhetlig utbygging på Geilohovda, vil Geilo videreutvikle sin posisjon både nasjonalt og internasjonalt, og legge grunnlaget for helårlig, bærekraftig turisme.

Nasjonalparksenteret vil leie og ikke eie lokaler. Behovet vil være rundt 600 kvm innendørs utstillinger. Kostnadsrammen er estimert til 25 mill kroner for utvikling av utstillinger, informasjons- og undervisningsmaterieell, skytesimulator og andre publikumsattraksjoner i senteret. Konservativt estimeres årlig 50 000 besøkende.

Nasjonalparksenteret bør organiseres som et ideelt aksjeselskap. Det gir fleksibelt eierskap og profesjonell styring, der aksjonærene vil bidra med kapital, kompetanse og nettverk, men uten å kunne stille krav om økonomisk avkastning.

I et enstemmig vedtak i Hovedutvalg for næring og innovasjon 3. juni 2025, bevilget Buskerud fylkeskommune 500 000 kroner til videre planlegging. Sparebankstiftelsen Hallingdal sitt styre bevilget 26. juni 110 000 kroner til videre konkretisering av Nasjonalparksenteret. Disse midlene gjør det mulig å gå videre for å konseptualisere prosjektet. Det bli viktig å sette senteret inn i en større sammenheng for utvikling og posisjonering av Geilo og regionen, der naturen er råstoff og innsatsfaktor for videre utvikling av reiseliv, handel, landbruk, jakt, fritidsaktiviteter og kompetansearbeidsplasser.

Dersom det er støtte og engasjement lokalt i Hol som vertskommune, vil forstudien bli fulgt opp av et hovedprosjekt. Det forutsettes etablert en prosjektgruppe til dette arbeidet.

FORMÅL MED FORSTUDIEN

Formålet med denne forstudien har vært å kartlegge behov, mål, organisering, lokalisering, finansiering og innhold for et nytt Nasjonalparksenter på Geilo.

Forstudien beskriver eksempler på at samfunnsnyttene av denne type etableringer er langt større enn den offentlige grunnfinansieringen som normalt ligger til grunn. Forstudien vil berede grunnen for at besøkssenteret på Geilo skal komme inn under de årlige bevilgningene over statsbudsjettet. Dette fordi nyttevirkningene av nasjonalparksentrene og besøkssentrene er betydelige, og prosjektet på Geilo vil ha potensial til å styrke ringvirkningene og verdiskapingen i kommunen ytterligere ved at *besøkssentrene kan være fyrtårn for norsk natur- og kulturarv*. (MENON-PUBLIKASJON NR. 65/2021, Rapport Autoriserte besøkssentre i Norge, Fyrtårn for norsk natur).

OPPFØLGING AV FORSTUDIEN

Arbeidet med forstudien vil bli fulgt opp med et hovedprosjekt. Hovedutvalg for næring og innovasjon i Buskerud fylke bevilget 3. juni enstemmig 500 000 kroner til videre planlegging av et hovedprosjekt basert på forstudien med vekt på Norsk Rypesenter. Hovedprosjektet vil bygge på de krav til lokalisering av bygg og uteattraksjoner som er en forutsetning for å oppnå autorisasjon, og vil berede grunnen for årlig driftsstøtte over statsbudsjettet. Arbeidet vil avklare interessen for privat deltakelse til finansiering, og definere behovet for kompetansearbeidsplasser.

Sparebankstiftelsen Hallingdal sitt styre bevilget 26. juni 110 000 kroner til videre konkretisering av Nasjonalparksenteret. Dette gjør det mulig å gå videre for å konseptualisere Nasjonalparksenteret, og sette senteret inn i en større sammenheng for utvikling og posisjonering av Geilo og Hol kommune.

BAKGRUNN OG BEHOV

Hol er en nasjonalparkkommune, der 91 prosent av arealet ligger høyere enn 900 meter over havet. Kommunen befinner seg øverst i Hallingdal, midt mellom Oslo og Bergen. Reiselivet i Hol har et tyngdepunkt i tettstedet Geilo, som ligger i en liten dal midt mellom nasjonalparkene Hardangervidda Nasjonalpark og Hallingskarvet Nasjonalpark.

Geilo er mest kjent for sine gode muligheter for vintersport. Alpinanlegg på Geilo er blant landets største, med til sammen 16 heiser og 45 alpinløyper.

Kommunen har et stort og variert tilbud av hotell- og overnattingsbedrifter, og flere virksomheter som tilbyr opplevelser sommer og vinter. Geilo er velorganisert med mye av handelen samlet i sentrum nær jernbanestasjon, og med gågate og arenaer for ulike festivaler, messer, konkurranser og andre ute-aktiviteter som skaper «liv og røre» i sentrum.

Kommunen mangler derimot et større og samlende museum eller opplevelsesattraksjon som vil gi styrket attraktivitet for innbyggerne, økt bruk av fritidsboligene, og som i seg selv gir en grunn til å besøke Geilo («Reason to go»). Nasjonalparksentret må derfor ha en kvalitet, størrelse og attraktivitet som vil styrke profilen til Geilo og Hol kommune, slik vi de senere årene blant annet har sett med byggingen av Kunstsilo i Kristiansand, Munchmuseet i Oslo, og i internasjonal målestokk Guggenheim-museet i Bilbao i Spania.

Geilo er nasjonalparklandsby for Hallingskarvet og Hardangervidda nasjonalparker, og Hol kommune er en av 48 autoriserte nasjonalparkkommuner. Likevel mangler Geilo og Hol kommune et autorisert nasjonalparksenter som synliggjør, formidler og utvikler verdiene i og rundt nasjonalparkene.

Det er identifisert et stort behov for et samlokalisert kompetanse- og opplevelsessenter som forener naturformidling, jakt- og rypeforvaltning og kulturarv.

PREMISSER

Forstudien beskriver lokalisering av Nasjonalparksenteret i tråd med mandatet gitt i vedtaket i kommunen. GeiloGondolen er et selvstendig prosjekt, og vil bli realisert uavhengig av Nasjonalparksenteret. GeiloGondolen vil primært ha en positiv effekt for utvikling av hele Geilo-samfunnet, og vil bare ha marginal effekt for alpinproduktet isolert sett.

Vi vurderer at det ikke vil være realistisk å sikre tilstrekkelig støtte til Nasjonalparksenteret verken privat eller offentlig uten samlokalisering med GeiloGondolen både for utstillingene i tilknytning til bunnstasjonen eller for opplevelsestilbudene på Havsdalshovda og i Havsdalen.

Den foreslåtte lokaliseringen tilfredsstiller dessuten de krav Miljødirektoratet stiller til beliggenhet av besøkssenter i direkte tilknytning til naturen som er tema for besøkssenteret. Autoriserte besøkssentre skal ha bygg og uteområder som egner seg til formålet, altså å gi informasjon om naturen og

kulturarven. De bør derfor ha tilgang til uteområder som kan brukes ved naturveiledning og andre uteaktiviteter.

En samlokalisering med GeiloGondolen vil gjøre Nasjonalparksenteret unikt, redusere risiko og sikre lønnsomhet. Uten gode og troverdige økonomiske analyser vil det i dag ikke være mulig å få staten, Innovasjon Norge og øvrige offentlige bidragsytere innen forskning og utvikling med.

Lokaliseringen styrkes også av at Nasjonalparksenteret videreutvikler og utnytter nasjonale investeringer på 60 millioner kroner i stasjonsområdet med ny gangbro over jernbanelinjen, og veg med tilrettelegging for parkering i tilknytning til gondolen. SkiGeilo har allerede investert ca. 30 millioner kroner i grunnerverv og tilrettelegging for gjenoppbygging av den gamle taubanen med den nye GeiloGondolen.

BAKGRUNN, HISTORIKK OG FORMÅL

I Kommunedelplan for Naturmangfold er følgende delmål «Etablere besøkssenter for nasjonalpark» vedtatt. Grunnlaget for vedtaket er en ambisjon for Hol nasjonalpark kommune og Geilo Nasjonalparklandsby, da det har manglet et eksplisitt innhold for disse to viktige statusene.

Arbeidet med å etablere et Besøkssenter for nasjonalparkene i Hol kommune startet høsten 2022, og et nasjonalt Norsk Rypesenter ble en del av planene våren 2024.

En arbeidsgruppe/prosjektgruppe har lagt grunnlaget i 2023 og 2024. Ordfører Petter Rukke og varaordfører Hanne Haatuff presenterte arbeidsgruppens konklusjoner i møte med statssekretær Kjersti Bjørnstad, Klima og miljødepartementet 7. august 2023. Presentasjonen følger som vedlegg til forstudien.

Arbeidsgruppa arbeidet opp mot kravene til autorisasjon for besøkssenter som Miljødirektoratet har fastlagt. Sentralt i disse kravene er lokalisering, fordi beliggenhet for et besøkssenter vil påvirke tilgjengelighet, besøkstall og derav økonomisk bæreevne.

Beliggenhet var foreslått ved knutepunktet Geilo stasjon med buss og tog. Forstudien legger denne vurderingen til grunn i sine forslag om lokaliseringen av Nasjonalparksenteret i tilknytning til den nye, planlagte GeiloGondolen.

Etter møtet med statssekretær Kjersti Bjørnstad satte arbeidet fart. Arbeidsgruppa hadde fire møter i perioden januar til mai 2024. Arbeidsgruppa/prosjektgruppa har bestått av:

- Hanne Haatuff, styremedlem Visit Geilo – leder

- Knut Fossgard – rådgiver Buskerud fylkeskommune, naturbasert reiseliv
- Maria Grevsgård – Sats på Hallingdal
- Petter Braaten – Statens Naturoppsyn
- Trond Erik Buttingsrud – daglig leder Hallingskarvet Nasjonalpark
- Berit Heitmann – styremedlem Visit Geilo/Ski Geilo Utvikling
- Mari Fjørtoft Bjørnstad – styremedlem Visit Geilo
- Andreas T Bergo – næringskonsulent Hol kommune

Prosjektrådgiver Per Lykke er tidligere styreleder og daglig leder av Norsk Villreinsenter på Skinnarbu. Han har vært engasjert av Visit Geilo i perioden 15. mai til 15. oktober 2024 finansiert av Sats på Hallingdal, Skue Sparebank, Sparebank1 Hallingdal og Valdres og Visit Geilo.

Helge Otto Mathisen er engasjert som prosjektleder med ansvar for forstudien finansiert av Visit Geilo og Hol kommune fra desember 2024.

I Statsbudsjettet for 2025 oppnådde prosjektet en viktig verbalmerknad i Klima- og miljøkomitéen, som understreker hvor viktig det er å styrke kunnskap, formidling og verdiskaping av et naturbasert reiseliv i et bærekraftig perspektiv.

Det er på kort tid oppnådd nasjonal interesse for etableringen med positive uttalelser fra både Stortinget og Buskerud fylke. Fagmiljøer på NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet), USN (Universitetet i Sørøst Norge) og NINA (Norsk institutt for naturforskning) støtter prosjektet gjennom å kunne bidra inn med fagekspertise.

Prosjektet har så langt mottatt økonomisk støtte fra lokale banker som Skue sparebank og Sparebanken Hallingdal/Valdres, Sparebankstiftelsen Hallingdal Valdres, Visit Geilo AS, Hol kommune og Sats på Hallingdal. Buskerud fylkeskommune stilte en faglig ressurs til rådighet i forarbeidet til prosjektet.

Det er mottatt støtteskriv fra følgende:

Hol kommune, Buskerud fylkeskommune, Regionrådet for Hallingdal, Hallingskarvet Nasjonalparkstyre, Fagskolen i Viken, USN, NMBU, NINA, Norsk Reiseliv AS, Norsk Kennelklubb og Fuglehundklubbenes forening

METODE, PROSESS OG OPPFØLGING

Forstudien bygger på møter med lokale og nasjonale aktører, politiske vedtak, analyser av tilsvarende senter, og innspill fra fagmiljøer, reiselivsnæringen, frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter.

Reiselivsstrategien «Geilo 2030» ligger til grunn både for føringene om å etablere Nasjonalparksenteret, og for det faglige grunnlaget med relevant statistikk om reiseliv i Hol kommune.

Det har vært gjennomført flere møter med ulike partier på Stortinget.

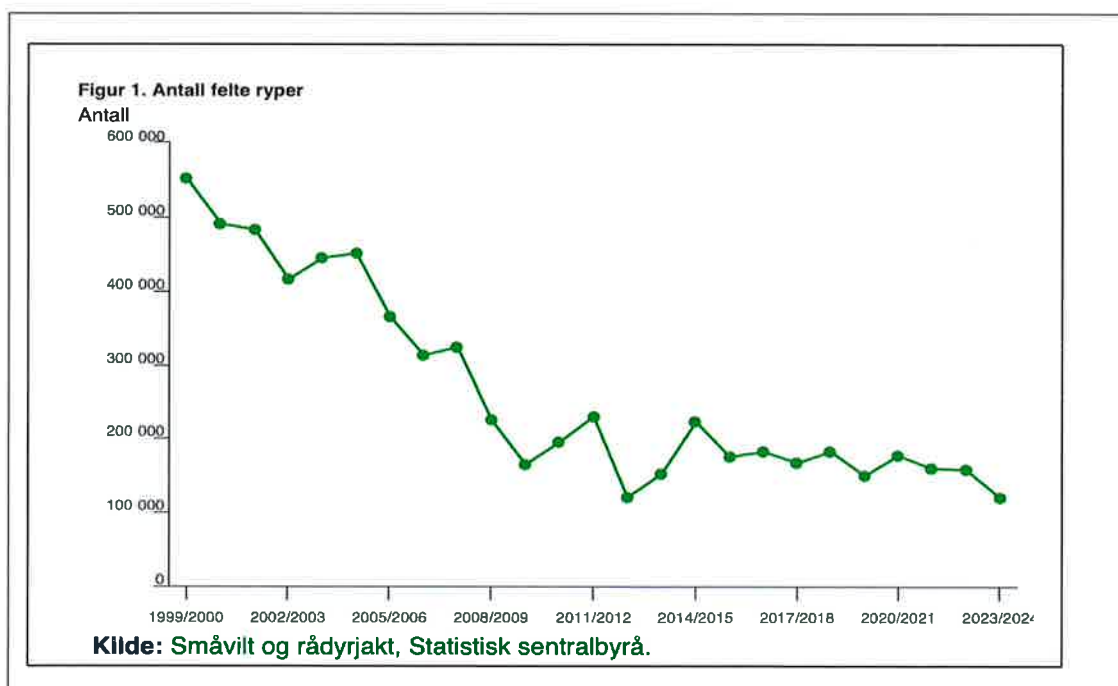
Prosjektleder har holdt flere foredrag og presentasjoner blant annet i Buskerud fylke og interesseorganisasjoner.

11. juni 2025 ble det i regi av ordfører og prosjektleder gjennomført et møte på Geilo med representanter fra landbruks- og beitemøringene og naturforvaltningen. Formålet med møtet var å informere om status for planene, og få innspill som grunnlag for å sikre faglig innhold, attraktive utstillinger og god lokal forankring.

MENON-PUBLIKASJON NR. 65/2021, Rapport Autoriserte besøkssentre i Norge, Fyrtårn for norsk natur ligger til grunn for flere av analysene.

STORT OG UDEKKET BEHOV FOR ET NASJONALT RYPESENTER

- Rypene er Norges klart mest populære jakt art, og er en viktig del av økologien, men har ikke eget, autorisert fag- og besøkssenter
- Rypebestanden over hele landet fått seg en alvorlig knekk, og rypene står i fare for å bli en rødliste art
- Norsk Rypesenter på Geilo skal driftes med faglig støtte fra alle universitetene i Norge som har ryper som fagfelt
- Jakt- og fuglehund miljøer er trukket inn for å bidra til en helhetlig kompetanse
- Uavhengig forskning og heving av kunnskap vil kunne gi verdifulle råd og veiledning til aktørene, grunneiere, jegere og myndigheter
- Rypesenteret vil legge til rette for at grunneiere får økt kvalitet på sine jaktterreng



BELIGGENHET OG INFRASTRUKTUR

Nasjonalparksenteret er foreslått å ligge sentralt på Geilo, med direkte tilknytning til jernbane og sentrum. En ny gondol er planlagt fra jernbanestasjonen til Geilohovda og videre til Havsdalen. Ved bunnstasjonen planlegger SkiGeilo å etablere et bygg som inkluderer, kontor og forretningsareal, og fritidsboliger for salg og utleie. Et alternativ for Nasjonalparksenteret vil være å leie et utstillingsareal i hovedbygget i bunnstasjonen.

Et annet alternativ vil være å utnytte planlagte arbeider for den nye toppstasjonen, og utnytte denne grunnkostnaden til å etablere et nytt, kostnadseffektivt bygg for Nasjonalparksenteret med utstillinger inne og ute. Et unikt, arkitektonisk bygg på Geilohovda vil fremstå som et spektakulært utsiktspunkt med 360 graders panorama til de to nasjonalparkene Hallingskarvet og Hardangervidda. Et eget bygg med utstillinger vil vise nasjonalparken med sårbarheten både for villreinen, naturen og næringsaktiviteten gjennom stølsdriften, der båndtvangens betydning og konflikter eksempelvis mellom løshunder og sau blir forklart. Planene vil dermed representere en god besøksstyring og ivareta både næringsinteressene med økt trafikk i allerede regulerte grå areal, men også øke respekten for en sårbar natur.



Den nye GeiloGondolen utgjør en sentral akse fra Ustedalsfjorden via sentrum med gågata og jernbanestasjonen til bunnstasjonen, og videre til Havsdalen via Geilohovda.

Gondolen vil både fungere som en turistattraksjon, men også som et kollektivtilbud for beboere i Havsdalen. Dette vil redusere biltrafikken til Geilo sentrum. Utviklingen av Geilohovda er forankret i arbeidet med pågående reguleringsplan.

Den nye Pilvegen er en godt tilrettelagt tursti fra starten ved jernbanestasjonen i sentrum og til toppen av Geilohovda. En flott tur med fantastisk utsikt over Geilo, Hardangervidda og Hallingskarvet.

FORANKRING LOKALT

I et enstemmig vedtak i Hol kommunestyre 20. mars 2025 bevilget kommunen 50 prosent av 300 000 kr til forstudien sammen med Visit Geilo 50 prosent. Planene om Nasjonalparksenteret har med det god forankring lokalpolitisk og i lokalt næringsliv og organisasjonsliv gjennom Visit Geilo.

Mandatet for forstudien var å berede grunnen for etablering av et autorisert besøkssenter med Norsk Rypesenter og for Hallingskarvet Nasjonalpark og Hardangervidda Nasjonalpark beliggende på Geilo.

Forstudien skulle legge grunnen for et hovedprosjekt, avklare forslag til organisering, ønsket eierskap, valg av eierform og lokalisering av senteret. En egen arbeidsgruppe vil bli etablert til dette arbeidet.

«Besøkssenteret skal være et kompetansesenter på destinasjonen som formidler informasjon om nasjonalparken, aktivitetene, landbruket, historien og kulturarven som hører til området. Det skal stimulere til bruk av naturen og nasjonalparken, samt bidra til økt lokal verdiskaping».
(Reiselivsstrategien Geilo 2030, side 35)



FORANKRING REGIONALT

Fylkeskommunen har stilt en faglig ressurs til rådighet gjennom Knut Fossgard, som er rådgiver i Buskerud fylkeskommune innen naturbasert reiseliv.

I et enstemmig vedtak i Hovedutvalg for næring og innovasjon i Buskerud fylke 3. juni 2025 ble det bevilget 500 000 kr til videre planlegging av et hovedprosjekt med vekt på Norsk Rypesenter for blant annet å:

- Avklare interessen for privat deltakelse til finansiering
- Avklare krav til lokalisering av bygg og lokalisering som forutsetning for å oppnå autorisasjon
- Avklare behovet for kompetansearbeidsplasser
- Berede grunnen for årlig driftsstøtte over statsbudsjettet

FORANKRING NASJONALT

Statsbudsjettet med ny strategi for besøkssentre 2025-2035

Miljødirektoratet med ny strategi for besøkssentre for natur som skal gjelde i perioden 2025–2035:

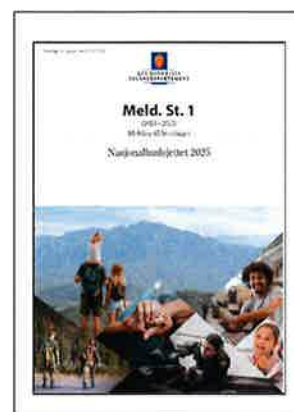
Hovedmål:

Besøkssentrene øker befolkningens kunnskap om natur og bidrar samtidig til lokal verdiskaping.

Delmål:

1. Besøkssentrene er effektive og attraktive formidlere av kunnskap om natur
2. Besøkssentrene utfyller miljøforvaltningens øvrige virkemidler på en effektiv måte
3. Besøkssentre bidrar til lokal verdiskaping, samarbeider med lokale fagmiljøer og skaper synergier
4. Besøkssentrene har bærekraftig økonomi

(Post 85 Tilskudd for natur og verdensarv s 134, statsbudsjettet KLD)



Arbeidet inn mot Stortinget og regjeringen har startet og åpner for et bredt flertall. Deler av Miljø- og energikomiteen på Stortinget bestående av Høyre, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti vedtok i forbindelse med statsbudsjettet 2025 en positiv merknad om at;

«Geilo er allerede en nasjonalparklandsby med god infrastruktur og jernbane og store besøkstall fra innenlands og utenlands turisme. Planene innebærer en rekke utstillinger med bruk av ny teknologi som vil stimulere til økt kunnskap om natur og dyreliv. Disse medlemmene mener at planene om et Norsk Rypesenter samlokalisert med et nasjonalparksenter på Geilo er spennende og vil følge med på den videre utviklingen».



VISJON OG MÅL

Visjon

"Nasjonalparksenteret på Geilo skal være Norges fremste arena for kunnskap, opplevelser og bærekraftig forvaltning knyttet til høyfjell, friluftsliv, jakt, landbruk og levende kulturarv."

Overordnede mål

- Skape et autorisert besøkscenter med lokal og nasjonal betydning
- Etablere Norsk Rypesenter med både nasjonal- og internasjonal deltakelse
- Bidra til økt kunnskap, rekruttering, vern og bruk av fjellnatur
- Skape året-rundt kompetanse-arbeidsplasser og økt verdiskaping i Hol kommune

Delmål

- Etablere utstillinger, aktivitetstilbud og undervisningsopplegg i tråd med Miljødirektoratets krav og markedets muligheter på Geilo
- Skape et Norsk Rypesenter som gir faglig og praktisk kompetanse til forvaltningen, grunneiere, hundeeiere, jegere og forskere
- Etablere et UNESCO-senter for nordisk stølsdrift, som skal videreutvikle og formidle stølskulturen

BESKRIVELSE AV HOVEDKOMPONENTENE

BESØKSSENTER FOR NASJONALPARKENE HALLINGSKARVET OG HARDANGERVIDDA

- Lokasjoner enten i tilknytning til bunnstasjonen eller toppstasjonen på Geilohovda
 - Digitale og interaktive utstillinger, VR-rom, berøringsskjermer og pedagogisk undervisning
- Bunnstasjon (resepsjon, utstillinger)

- Toppstasjon på Geilohovda (villrein, utsiktspunkt, utstillinger, stier og opplevelser)
- Universell utforming og sti-/løypenett med Pilstien direkte tilknyttet jernbanestasjonen og sentrum
- Havsdalen (inngangsport til nasjonalparken, stølsdrift, natur og friluftsliv)

NORSK RYPESENTER

- Formidling av rypas økologi, jakt, forskning og forvaltning
- Skytesimulator og jaktopplæring
- Samarbeid med NJFF, fuglehund klubber, universitet i Norge og EU, og fjellstyrer

UNESCO-SENTER FOR NORDISK STØLSDRIFT

- Verdensarvsenter med levende visningsstøl med dyr, drift og formidling
- Barnas bondegård, ysting og matkurs
- Samarbeid med stølsbønder, Ostebygda og fjellandbruk med sau og økologiske storfe

GONDOL OG INFRASTRUKTUR

- Den nye GeiloGondolen fra sentrum via Geilohovda til Havsdalen inngår ikke direkte som en del av Nasjonalparksenteret, men vil være en selvstendig hovedkomponent og et fellesprosjekt med viktige synergier for videre utvikling av Geilo og Hol kommune
- Nasjonalparksenteret, GeiloGondolen, nytt bygg med fritidsboliger for salg og utleie, næringsareal, og utvikling av Geilohovda og Havsdalen med nærhet til jernbanen, sentrum og Dr. Holms hotell, bør sees som et helhetlig, felles utviklingsgrep. Prosjektet vil gjøre Hol kommune unik, og i seg selv representere en grunn for å reise til Geilo («a reason to go»)
- Vil kunne bety viktige synergier for Nasjonalparksenteret knyttet til resepsjonsområdet, kafé, butikk og logistikk i bunnstasjonen

LOKALISERING

Forstudien viser to reelle alternativ for etablering av Nasjonalparksenteret. Lokalisering kan inngå som en del av planene for bunnstasjonen, eller etableres i et nytt bygg i tilknytning til toppstasjonen på Havsdalshovda. Nærmere avklaring vil måtte skje i et oppfølgende hovedprosjekt i forhandlinger med SkiGeilo, grunneiere, Visit Geilo og Hol kommune som planmyndighet. En absolutt forutsetning for å lykkes, er at disse partene står fullt og helt bak planene, og at de sammen forplikter seg og medvirker ut fra sine roller og ansvar for å realisere Nasjonalparksenteret.



Nasjonalparksenteret videreutvikler og utnytter nasjonale investeringer på 60 mill kroner i stasjonsområdet, ny gangbro og veg med tilrettelegging for parkering i tilknytning til gondolen

Gjenoppbygging og videreutvikling av et restaurant- og opplevelseskonsept

Mulig alternativ lokalisering av Nasjonalparksenteret

Ansvar og roller
Private investorer sikrer bygg, anlegg og den nye GeiloGondolen

Nasjonalparksenteret finansierer og driver senteret og utstillingene

SkiGeilo har allerede investert ca. 30 millioner kroner i grunnerverv og tilrettelegging for gjenoppbygging av den gamle taubanen med en ny gondol



En unik lokalisering

Etablering av Nasjonalparksenteret i et nytt, spektakulært bygg i tilknytning til toppstasjonen på Havsdalshovda er en alternativ lokalisering. Dette vil bidra til å oppfylle de fleste kravene myndighetene stiller for å gi autorisasjon, og vil bidra til å løfte hele Geilo som en unik, bærekraftig destinasjon nasjonalt og internasjonalt («a reason to go»).

Gir nærhet til den aktive stølsdriften og god besøksstyring med en ny, naturvennlig atkomst til Prestholt og Hallingskarvet.

GEILO SOM TRAFIKKNUTE PUNKT

Geilo er en betydelig jernbanestasjon i nasjonal målestokk. Jernbanen med bunnstasjon for GeiloGondolen blir sammen med busser og tog utgangspunkt for et funksjonelt og miljøvennlig kollektivknutepunkt. Vy fra dør til dør gir økonomisk trygghet for Nasjonalparksenteret.



Rundt en million passasjerer reiser årlig med Bergensbanen.

Nærmere 10 prosent av reisende på Bergensbanen benytter Geilo stasjon

Fra Geilo kommer stasjonen på tredje plass og til Geilo på fjerdeplass når det gjelder stasjoner i Norge uten pendlertrafikk.

Kilde: Vy, Bergensbanen

NY GANGBRO KNYTTER SENTERET TIL NATUREN OG SENTRUM



«Jeg har gleden av å fortelle at Bane NOR får midler til å bygge gangbro på Geilo stasjon. En gangbro høres kanskje ikke så stort ut, men denne blir viktig for Geilo som knutepunkt, sa statsminister Erna Solberg, på en solfylt perrong på Geilo stasjon i dag.




(Hallingdølen 20. februar 2019)

Ordfører i Hol kommune, Petter Rukke, sammen med statsminister Erna Solberg, banesjef Bergensbanen Øst, Bane NOR, Guro Torpe og styreleder i SkiGeilo, Arne Pålgardhaugen.

Foto Ingunn Halvorsen, Bane NOR

DIGITAL SATSING

Nasjonalparksenteret vil fremstå som en driver for bærekraftig næringsutvikling og kunnskapsbasert naturforvaltning. Hallingdal generelt og Hol kommune med Geilo spesielt er fattig på nasjonalt støttede kunnskaps- og forvaltningsinstitusjoner. Menon publikasjon Nr. 65/2021 om autoriserte besøkssentre i Norge beskriver høyeste antall ansatte 18 med et gjennomsnitt på 5,9 for de 32 besøkssentrene som ble undersøkt. Geilo vil ligge i det øvre sjiktet, og med satsing på digital teknologi, vil Nasjonalparksenteret tiltrekke seg yngre mennesker som i dag har begrenset jobbtilbud i Hol kommune.

	 <small>Bilde: JOMA Digital Marketing</small>	
<p>Resepsjonsarealet med moderne visuelt materiale leder besøkende inn til utstillingen.</p>	<p>Eksempler på berøringsskjermer utarbeidet av Gagarin pedagogisk tilpasset undervisning for barn og ungdom.</p>	<p>Moderne, interaktive undervisningsrom, digitale utstillinger og skyte simulator.</p>

ORGANISERING OG SELSKAPSSTRUKTUR

IDEELT AKSJESELSKAP - FORDELER

Nasjonalparksenteret bør organiseres som et ideelt aksjeselskap, med de fordeler som det representerer som fellesselskap.

Tydelig formål og struktur

- Vi kan kombinere ikke-kommersielle mål med en formell selskapsstruktur, som gir tydelige roller (styre, daglig leder og aksjonærer)
- Kan regulere i vedtekter at utbytte ikke skal tas ut (typisk for ideelle aksjeselskaper)

Fleksibelt eierskap og styring

- Mulig å ha flere aksjonærer, både private, Visit Geilo, fylket, kommuner, støttslag og organisasjoner
- Aksjonærene kan bidra med kapital, kompetanse og nettverk, men uten krav til økonomisk avkastning

Profesjonalitet og tillit

- Aksjeselskapsformen gir seriøsitet og økonomisk ansvarlighet
- Kan være lettere å inngå avtaler med offentlige og private partnere sammenlignet med å organisere seg som en forening eller stiftelse

Begrenset ansvar

- Aksjonærene har begrenset økonomisk ansvar, kun for det de har skutt inn i selskapet. Dette reduserer risiko for deltakerne

Mulighet for offentlig støtte

- Mange tilskuddsordninger er åpne for ideelle aksjeselskap, særlig dersom vi har klart ideelt formål og vedtektsfestet at overskudd skal tilbakeføres til virksomheten

Skalerbarhet og samarbeid

- Enkelt å etablere datterselskaper eller samarbeide med andre aktører (for eksempel kommersielle partnere som SkiGeilo, forskningsinstitusjoner og andre)

Potensielle uklarheter om ideelt formål

- Mange forbinder "AS" med kommersielle formål. Det kan skape forvirring eller mistillit blant publikum og samarbeidspartnere hvis det ikke er godt kommunisert at selskapet er ideelt
- Krever nøye formulering av vedtekter og aksjonæravtaler for å sikre at ideelle prinsipper blir etterlevd

IDEELT AKSJESELSKAP - ULEMPER

Mer administrasjon

- Aksjeselskaper har krav til årsregnskap, revisjon, styrearbeid og generalforsamling
- Dette er mer krevende enn for f.eks. foreninger, særlig hvis det er liten administrasjon

Ingen skattefordeler som for stiftelser eller foreninger

- Et AS – også et ideelt – er skattepliktig, selv om overskuddet ikke deles ut
- Dette kan gjøre at vi får mindre netto igjen sammenlignet med stiftelser (som ofte kan være skattefrie innenfor formålet)

Begrenset idealistisk kapital

- Ideelle bidragsytere, som filantroper eller fond, gir ofte heller støtte til stiftelser eller foreninger enn til aksjeselskaper.
- Noen offentlige tilskuddsordninger kan også være forbeholdt "frivillig sektor", ikke AS.

Krever tillitsbygging

- Vi må være ekstra tydelig på transparens og allmenn nytte for å bli akseptert som en legitim ideell aktør.

IDEELT AKSJESELSKAP ANBEFALES FOR GEILO

- Nasjonalparksenteret trenger profesjonell organisering og fleksibilitet med tydelig eierskap og styringsstruktur, men med samfunnsnyttig formål
- Flere aktører skal samarbeide som eiere, men uten økonomisk vinning som motiv
- Nasjonalparksenteret vil kunne ta betalt, drive aktivitet og inngå kontrakter, men må reinvestere alt overskudd.

HOVEDKOMPONENTER I NASJONALPARKSENTERET

DEFINISJON

Et autorisert besøksenter er et fysisk senter med autorisasjon til å spre kunnskap om norsk natur. Autorisasjonen gis av Klima- og miljødepartementet og forvaltes av Miljødirektoratet. Høsten 2020 var det 32 autoriserte besøksentre spredt over hele landet. Sentrene er i delt inn i nasjonalpark-, rovdyr-, verdensarv-, våtmarksentre og villreinsentre, avhengig av hvilke natur- og kulturverdier de representerer. Sentrene ligger normalt nært til de naturopplevelser som skal formidles, og inntektsgrunnlaget og turisttrafikken er i mindre grad vektlagt.

TRE FAG- OG OPPLEVELSESOMRÅDER

1 BESØKSSENTER FOR NASJONALPARKENE HALLINGSKARVET OG HARDANGERVIDDA.

- Interaktive og digitale utstillinger om fjellets natur og geologi
- Utstillinger og attraksjoner både i bunnstasjonen, på Geilohovda og i Havsdalen

2 NORSK RYPESENTER

På tross av at rypejakt er Norges klart mest populære jaktform, finnes ikke et nasjonalt senter for rype.

- Formidling av rypeforskning, jakt og forvaltning
- Skytesimulator og opplæring
- Samarbeid med NJFF, forskningsmiljøer og fjellstyrer

Støtteerklæringen fra Fuglehundklubbens forbund gir et tydelig signal om potensialet;

Geilo ligger ved Hardangervidda som er landets største leveområde for ryper. Geilo er også et viktig knutepunkt mellom Øst- og Vestlandet og har god infrastruktur. I terrengene ved Geilo arrangeres det årlig noen av de kvalitetsmessige bedre jaktprøver for våre fuglehunder høst og vinter. Geilo er dermed et svært egnet sted for lokalisering av Norsk rypesenter, som kan bli en viktig møteplass for hele fuglehund Norge.

3. VERDENSARVSENTER FOR STØLSDRIFT

Nordisk stølsdrift og seterkultur fikk i desember 2024 plass på UNESCOs verdensarv liste. Hol kommune vil med aktiv stølsdrift kunne være et utstillingsvindu for en slik verdensarvstatus. Arbeidet for et UNESCO-senter for nordisk stølsdrift er foreløpig ikke besluttet igangsatt. Vil eventuelt ha egen prosjektansvarlig som vil bli en del av hovedprosjektet. Senteret vil kunne inneholde;

- Levende visningsstøl i Havsdalen
- Barnas bondegård, ysting, matkurs og kulturformidling
- Samarbeid med stølsbønder og Ostebygda

ET HELHETLIG OPPLEVELSESTILBUD

«Autoriserte besøksentre skal ha bygg og uteområder som egner seg til formålet, altså å gi informasjon om naturen og kulturarven. De bør også ha tilgang til uteområder som kan brukes ved naturveiledning og andre uteaktiviteter» (Fra Miljødirektoratet, Veiledning for å bli autorisert)

GeiloGondolen vil være et bidrag til å utvikle en felles ny og unik besøksstyring for Geilo, med utgangspunkt i Geilohovda. Fokus kan være å styre dagens og framtidige gjester på tilrettelagte stier og løyper som ikke er til skade for natur eller naturmangfold.



«På toppstasjonen er det bestemmelse om at det må etableres et informasjonsområde om Hallingskarvet nasjonalpark og villrein, og kunnskapsformidling om hvordan man skal hensynta villreinen».

(Kilde: Hol kommune, Geilo Taubane, Planbeskrivelse, Detaljreguleringsplan 03.02.2025)

MARKED OG MÅLGRUPPER

- Barn og unge (barnehager, skolebesøk og familieaktiviteter)
- Lokalbefolkning og hytteeiere
- Jegere og fuglehund interesserte
- Fjellfolk og naturinteresserte turister
- Besøkende på gjennomreise
- Baseturister
- Kurs- og konferansegjester på hotellene

MARKEDSGRUNNLAGET

Geilo har et godt og variert tilbud av hotell og restauranter, et velutviklet sti- og løypenett sommer og vinter, og har et av landets ledende alpinanlegg med årlig rundt 300 000 skidøgn.

Geilo mangler et attraktivt, felles opplevelsestilbud for alle besøkende, for lokalbefolkningen og for skoler og barnehager. Nasjonalparksenteret vil være viktig for å øke attraktiviteten og antallet besøkende til Geilo og Hol kommune hele året.

Det er generelt stor unyttet kapasitet både på infrastruktur og i næringslivet på Geilo. Hotell- og overnattingsbedriftene har gjennomsnittlig ca. 50 prosent belegg på årsbasis. (gjennomsnitt i Norge er 58,5 %, Wiederstrøm Hotelconsulting 2023).

Tallene nedenfor er fra MENON publikasjon Nr. 43/2022, *Økonomisk analyse av reiselivet i Hol – verdiskaping*.

- Tilreisende sto for 1,5 mill gjestedøgn i 2019 og la grunnlaget for 460 mill kroner i direkte verdiskaping
- Det er opp mot 45 000 besøkende i høysesongene, som utgjør et betydelig nærmarked
- 5 700 fritidsboliger i Hol kommune. Hver fritidsbolig representerer 182 gjestedøgn i gjennomsnitt per år
- Den direkte verdiskapingen avledet av reiselivsrelatert forbruk og investeringer utgjør 37 prosent av verdiskapingen i hele næringslivet i Hol, mens sysselsettingen utgjør 40 prosent av total sysselsetting
- Geilo Taubane fraktet årlig 702 000 passasjerer fra 1954 til anlegget ble lagt ned i 2011

- Norsk Kennelklubb har 94 000 medlemmer og Fuglehundklubbenes Forbund representerer 21 000 mennesker. Geilo ligger ved Hardangervidda som er landets største leveområde for rypere. I terrenget ved Geilo arrangeres årlig de kvalitetsmessig bedre jaktprøver. Geilo er dermed et svært egnet sted for lokalisering av Norsk Rypesenter, som kan bli en viktig møteplass for hele fuglehund Norge

ØKONOMI OG FINANSIERING

- Nasjonalparksenteret skal leie og ikke eie lokaler
 - Investeringer i eiendom, gondol og fysisk infrastruktur fra private, stiftelser, kommune og fylkeskommune, og virkemiddelapparatet
 - Offentlig støtte til drift og utvikling av utstillinger, pedagogisk materiell: KLD, Innovasjon Norge, fylke, kommune
 - Inntektsstrømmer fra billettsalg, kurs, butikk, kafé og utleie
 - Estimert investeringsbehov og kostnader til drift vil bli definert i hovedprosjektet
-

RISIKOVURDERING OG SUKSESSFaktorER

Kritiske faktorer

- Kommunal medvirkning, støtte og forutsigbarhet i planarbeidet
- GeiloGondolens gjennomføring og tilknytning til Nasjonalparksenteret, og en helhetlig utvikling av Geilohovda
- Autorisasjon fra Miljødirektoratet, finansieringsløsninger og årlig offentlig støtte til drift

Suksessfaktorer

- En felles forståelse for at Nasjonalparksenteret vil være en driver for bærekraftig næringsutvikling og kunnskapsbasert naturforvaltning
- En forståelse av at utviklingen av Geilohovda med GeiloGondolen, Nasjonalparksenteret og andre planlagte tilbud i området samlet representerer noe langt mer for Geilo enn enkeltprosjektene hver for seg. Behovet for en helhetlig tilnærming og samlokalisering av alle deler er derfor avgjørende

NASJONALE KRAV TIL ETABLERING AV BESØKSSENTER

Kilde: Miljødirektoratet

Lokal forankring

- Lokal forankring skal sikres gjennom bred involvering av lokalsamfunnet
- Besøksenteret skal bidra til å utvikle lokalsamfunnet
- Senteret skal fungere som en møteplass og lede an i å utvikle samarbeidet med lokalbefolkningen, frivillige lag og foreninger, og lokale næringsaktører

Bygg og uteområder

- Autoriserte besøksentre skal ha bygg og uteområder som egner seg til formålet, altså å gi informasjon om naturen og kulturarven. De bør også ha tilgang til uteområder som kan brukes ved naturveiledning og andre uteaktiviteter

- Nybygg skal være godt tilpasset omgivelsene og ikke påvirke miljøverdier negativt
- Sentre skal arbeide for sertifisering og bærekraftighet
- Så langt det er mulig skal senteret ivareta gjeldende krav til universell utforming inne og ute. Dette omfatter inngangsparti, planløsning, bad/toalett, parkeringsplass, piknik områder, andre uteområder og skilting

Lokalisering

- Definert tilstrekkelig besøksgrunnlag, og det skal være god infrastruktur og muligheter for positive ringvirkninger
- Tilrettelegge bygg og uteområder slik at alle, til tross for bakgrunn og funksjonsevne, kan benytte seg av senterets tilbud
- Lokalisering i nærheten av temaet som senteret skal informere om
- Sentrene bør arbeide for godt samarbeid med lokal og regional forvaltning, private reiselivsaktører, frivillige organisasjoner og spesielt skoler
- Brev om anbefaling eller støtte fra kommuner bør vise til kommunestyrevedtak om hvorfor kommunen anbefaler autorisasjon, beskrive samarbeid med kommunen, representasjon i styret og eventuelt forankring i kommuneplanen
- Brev med anbefaling eller støtte fra statsforvalter, vereneområdestyre og rovviltnevd bør forklare hvorfor senteret anbefales
- Beskrive i hvor stor grad senteret samarbeider med vereneområdestyre, og om vereneområdestyre er representert i senterets styre

FAKTA OG TALL FOR BESØKSSENTER I NORGE

Kilde: Rapport autoriserte besøksentre i Norge, MENON Publikasjon nr. 65/2021

- Gjennomsnittlig utstillingsareal er 630 m² for besøksentrene i Norge
- 30 000 besøkende årlig i gjennomsnitt
- 2/3 driver i leide lokaler hovedsakelig eid av kommunen

- Høyeste årlig inntekt 15,8 mill kr, gjennomsnittlig 4,6 mill kr
- Antall ansatte høyeste 18, gjennomsnittlig 5,9
- Årlig billettinntekt per nasjonalparksenter 1,6 mill kr – 8,2 mill per rovdysenter
- Autoriserte besøkssenter får årlig et grunntilskudd på 1 096 mill kr. Det gis også kompetansetilskudd
- Vanligste finansieringskilder er kommunen, fylkeskommunen, stiftelser i tilknytning til senteret, Miljødirektoratet, friluftsråd, NVE, Innovasjon Norge, Norsk Kulturråd, spillemidler fra Norsk Tipping, Klima- og miljødepartementet, lokalt næringsliv, privatpersoner og egne lån

FORELØPIG ESTIMATER GEILO

Tallene vil bli kvalitetssikret i hovedprosjektet.

Nasjonalpark senteret

Antall besøkende årlig 50 000 med vekstpotensial

Gjennomsnittlig billettpris 150,- kr., gir en årlig billettinntekt på 7,5 mill kr

GeiloGondolen

Foreløpige vurderinger fra 2021 estimerer årlig 60 000 gjester for GeiloGondolen

290,- kr per gjest, 250 dager á 12 timer er årlig inntekt eks skikort 17,4 mill kr

Det må analyseres hvor mange flere gjester som vil bruke den nye gondolen som følge av Nasjonalparksenteret med opplevelsestilbud på Geilohovda.

Voss Gondol som referanseanlegg

Voss oppgir 395,- kr tur/retur billett og 295,- per enkelt tur.

Voss Gondol AS eies av Voss Resort AS. Selskapet ble stiftet i 2015 og har en aksjekapital på 80 millioner kroner. Største eiere er Hospitality Invest AS 30%, Sigma Voss AS 17%, Oslo Corporate Holding AS 15% og Opplev Voss AS med 9%. Det er en lang rekke mindre aksjonærer som også har investert i gondolen på Voss.

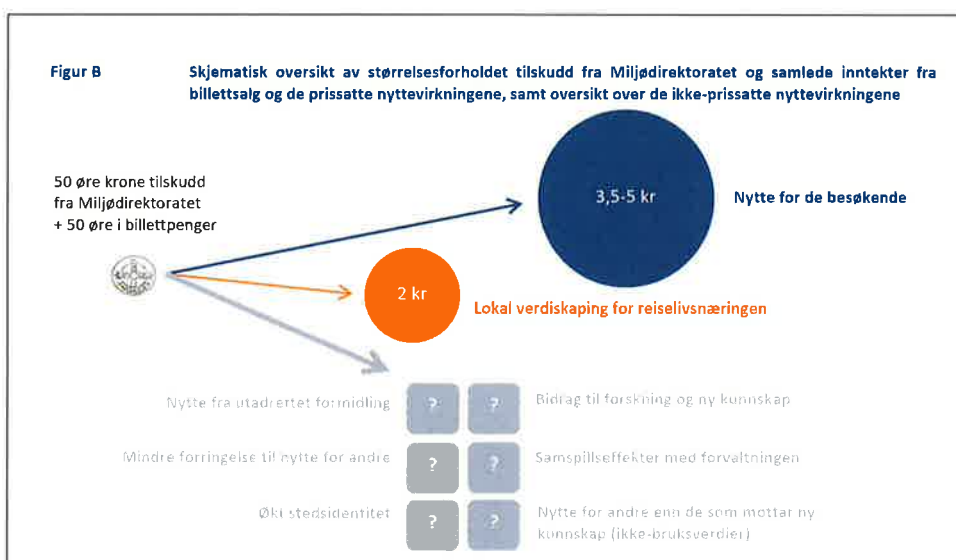
Driftsinntektene var 26 345 kr i 2023, driftsinntekter (EBIT) 4 256 kr., og årsresultat –7 364 kr. Alle tall i hele 1 000 kr.

RINGVIRKNINGER

Naturen er sentral i norsk historie og Norges merkevare. Nasjonalparkene, verdensarvområdene, særegne naturområder og dyrearter representerer det ypperste av Norge. Ved å formidle kunnskap om natur- og kulturområder bidrar autoriserte besøksentre til økt opplevelse og bedre bevaring av disse godene, samt til økt verdiskaping i lokalt reiseliv. Besøksentrene berører altså viktige samfunnsområder som reiseliv, kultur og undervisning, i tillegg til miljø og natur. Deres samfunnsnytte er langt større enn offentlig finansiering av sentrene. Besøksentrene har videre potensial til å ta en større og mer synlig rolle i bevaringen av natur og i merkevarebyggingen av Norge: Besøksentrene kan være fyrtårn for norsk natur. Intervjuer med andre og tilbakemeldinger fra besøksentrene tilsier at for å sikre drift som ivaretar autorisasjonskravene og gir attraktive besøksentre, er det investerings- og driftsbehov på hhv. 2 og 3,5 mill kr i året per besøksenter (Sammendrag s 1 Menon rapport)



For en krone får samfunnet igjen anslagsvis 3,5-5 kroner i form av direkte nytte for de besøkende, og nesten 2 kroner i form av lokal verdiskaping i reiselivsnæringen. De øvrige seks nyttevirkningene er ikke prissatt, men er positive og kan være av vesentlig betydning (Side 4 Menon rapport)



FINANSIERING OG STØTTEORDNINGER

OFFENTLIGE ORDNINGER

- Miljødirektoratet: Autorisasjon og driftstilskudd til nasjonalparksentre
- Kulturdirektoratet: Immateriell kulturarv, UNESCO-støtte
- Innovasjon Norge: Opplevelsesbasert reiseliv og lokal verdiskaping
- Landbruksdirektoratet: SMIL-midler og verdiskapingsprogram for mat
- Fylkeskommunen: Kulturminner, reiseliv, innovasjon

ANDRE KILDER

- Sparebankstiftelser og lokale fond
- Nordisk ministerråd (kulturarv og samarbeidsprosjekter)
- Creative Europe (kulturprosjekter)
- Inntekter fra drift og partnere

STØTTEORDNINGER FOR STØLSDRIFT SOM VERDENSARV

- Det finnes ulike støtteordninger og muligheter for økonomisk og faglig støtte knyttet til UNESCOs immaterielle kulturarv, inkludert for «nordisk stølsdrift», som ble innskrevet på UNESCOs representative liste i desember 2023. Her er en oversikt over relevante støtteordninger og aktører i Norge:
- Norsk kulturråd / Kulturdirektoratet
- Formål: Kulturdirektoratet er ansvarlig for oppfølgingen av UNESCO-konvensjonen i Norge.
- Støtte: De kan gi tilskudd til tiltak som bidrar til å bevare og formidle immateriell kulturarv.
- Aktuelt program: Prosjektstøtte til immateriell kulturarv eller utviklingstiltak for tradisjonelle næringer.

- <https://www.kulturdirektoratet.no>

Innovasjon Norge

- Formål: Støtter utvikling av reiseliv og lokalmat, spesielt i forbindelse med verdiskaping av kulturarv.
- Aktuelle programmer:
- Støtte til opplevelsesbasert reiseliv
- Lokalmat og tradisjonsprodukter
- Samarbeid med UNESCO-status for å utvikle bærekraftige næringer
- <https://www.innovasjon norge.no>

Landbruksdirektoratet

- Formål: Fremmer tradisjonell landbruksdrift og seterbruk.
- Aktuelle ordninger:
- Tilskudd til seterdrift
- Tilskudd til miljø- og kulturlandskapstiltak (SMIL-ordningen)
- Verdiskapingsprogrammet for mat (VPM)
- <https://www.landbruksdirektoratet.no>

Fylkeskommunen

- Formål: Forvalter midler til kulturminnevern og immateriell kulturarv.
- Støtte: Kan tilby tilskudd til tiltak som bevarer og formidler lokale tradisjoner og stølsdrift, spesielt i samarbeid med UNESCO-status.
- Ta kontakt med kultur- eller landbruksavdelingen i din fylkeskommune.
- Samarbeidsprosjekter i Norden
- Siden stølsdrift er en nordisk innsats, finnes det også støtteordninger via:
- Nordisk ministerråd: Prosjekter som fremmer felles kulturarv og bærekraftig bruk.
- EØS-midler og EU-programmer (som Creative Europe eller Erasmus+ for kulturutveksling)

MILJØER I EU FOR FELLES FORSKNINGSPROSJEKT OM RYPE OG NATURFORVALTNING

FAGLIGE INSTITUSJONER OG FORSKNINGSMILJØER

Disse jobber med rype, hønefugl, fjelløkologi eller jakt og forvaltning:

Land	Institusjon	Relevans
Finland	LUKE – Natural Resources Institute Finland	Ledende innen hønefugl, jakt og bærekraftig forvaltning
Sverige	SLU – Sveriges lantbruksuniversitet (Umeå & Uppsala)	Forskning på lirype, fjelløkologi, jakt og viltforvaltning
Skottland	James Hutton Institute	Forskning på rød rype, bevaring og jakt i Highlands
Sveits	Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL)	Forskning på fjelløkosystemer og hønefugl
Frankrike	Office Français de la Biodiversité / CNRS (Alpene og Pyreneene)	Prosjekter på fjellrype og jaktforvaltning
Spania	IREC (Instituto de Investigación en Recursos Cinegéticos)	Jakt og viltforskning, inkl. fugleforvaltning og økosystemtjenester

AKTUELLE EU-PROGRAMMER FOR STØTTE

Program	Hva det støtter	Kommentar
Horizon Europe	Tverrfaglige forskningsprosjekter i natur og miljø	Dere kan delta som partner i konsortium
LIFE Programme	Natur- og artsvern, inkludert bærekraftig jakt	Fokus på artsovervåking, forvaltning og restaurering
Interreg Nord / Østersjøen / Europa	Grenseoverskridende samarbeid i regioner	Fokus på bærekraft, reiseliv og forvaltning
Erasmus+	Kompetanseutveksling og opplæring innen naturfag og forvaltning	Kan brukes for felles kurs, forskningsmobilitet og praksisplasser
COST Actions	Nettverk for forskere med felles faglig interesse	Mulighet for å etablere nettverk om rype/naturforvaltning i fjellområder

MULIG FREMGANGSMÅTE

- Opprett kontakt med SLU (Sverige) og LUKE (Finland) som første steg – de er nordiske og relevante.
- Sett opp et møte for å diskutere en felles COST Action eller et Horizon Europe-søknadsinitiativ.
- Lag et pre-prosjekt med midler fra for eksempel Nordisk Ministerråd eller FHF / Norges forskningsråd.
- Bruk Nasjonalparksenteret på Geilo som vertskap og koordinator.

VEIEN VIDERE MED ET HOVEDPROSJEKT

I et enstemmig vedtak i Hovedutvalg for næring og innovasjon 3. juni 2025, bevilget Buskerud fylkeskommune 500 000 kroner til videre planlegging med vekt på utviklingen av Norsk Rypesenter som en viktig del av besøkssenteret.

Midlene skal benyttes for å;

- avklare interessen for privat deltakelse til finansiering
- avklare endelig krav til lokalisering bygg og lokalisering som forutsetning for å oppnå autorisasjon
- avklare behovet for kompetansearbeidsplasser
- berede grunnen for årlig driftsstøtte over statsbudsjettet

Sparebankstiftelsen Hallingdal sitt styre bevilget 26. juni 110 000 kroner til videre konkretisering av Nasjonalparksenteret. Dette gjør det mulig å gå videre for å konseptualisere Nasjonalparksenteret, og sette senteret inn i en større sammenheng for utvikling og posisjonering av Geilo og Hol kommune, der naturen er råstoff og innsatsfaktor for videre utvikling av reiseliv, handel, landbruk, jakt, fritidsaktiviteter og kompetansearbeidsplasser.

Beskrive de muligheter som GeiloGondolen med bunnstasjonen, Geilohovda og Havsdalen vil kunne representere med de tre konseptene;

1. Besøkssenter for nasjonalparkene Hallingskarvet og Hardangervidda
2. Norsk Rypesenter
3. Verdensarvsenter for stølsdrift

PLAN FOR VIDERE UTVIKLING

Fremdriftsplan (tentativ)

År Milepæler

- 2025 Etablere styringsgruppe og prosjektledelse for hovedprosjektet
- Avklare støtte ifb statsbudsjettet for 2026
- 2026 Ferdigstille hovedprosjektet 1. halvår 2026
- 2026 Søke om autorisasjon som nasjonalparksenter, og avklare finansiering
- 2026 Detaljplanlegging, inngå avtaler med samarbeidspartnere, legge grunnlaget for arealbehovet med tanke på planleggingen av GeiloGondolen og et helhetlig prosjekt på Geilohovda
- 2027 Utvikle utstillinger, ferdigstille bygg, Avklare grunnlaget for UNESCO-visningsstøl
- 2028 Testdrift, opplæring og lansering av program
- 2030 Offisiell åpning av hele senteret

VEDLEGG

PRESENTASJON 7. AUGUST 2023

Møte med statssekretær Kjersti Bjørnstad, Klima og miljødepartementet

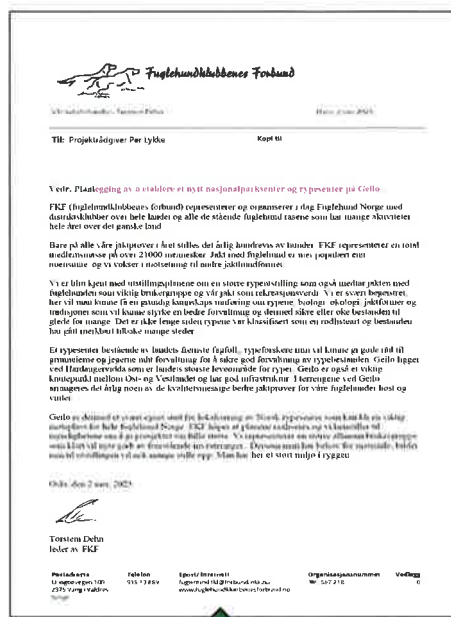
STØTTEUTTALELSER

FUGLEHUND MILJØET STYRKER MARKEDSGRUNNLAGET



Norsk Kennelklubb har 94 000 medlemmer. Fuglehundrasene utgjør en stor del av medlemsmassen og aktivitetene i NKK. I utstillingen der ryper er hovedtema vil man også vise eldre jakt og fangstkultur, også historikken ved bruk av fuglehunder.

Vi syns det er spennende å kunne få disponere en egen installasjon i tilknytning utstillingen og vise frem våre aktiviteter.



Fuglehundklubbens Forbund representerer 21 000 mennesker. Geilo ligger ved Hardangervidda som er landets største leveområde for ryper. I terrenget ved Geilo arrangeres årlig de kvalitetsmessig bedre jaktprøver. Geilo er dermed et svært egnet sted for lokalisering av Norsk Rypesenter, som kan bli en viktig møteplass for hele fuglehund Norge.

NASJONAL SPISSKOMPETANSE STYRKER FAGLIGE ANERKJENNELSE OG NASJONAL INNFLYTELSE

Prosjektrådgiver Per Lykke

Vedrørende besøksenter Hardangervidda Nasjonalpark - Høllingskarvet Nasjonalpark - Norsk Rypesenter- Geilo

Det vises til planene om å søke etablering av rypesenter samlokalisert med besøksenter for Nasjonalpark på Geilo. Dette forutsetter faglig samarbeide mellom relevante forskningsinstitusjoner, Universiteter og Høyskoler i Sør-Norge. Planen innebærer et nye interaktive utstillinger basert på tilgjengelig kunnskap, samt tilgang til forskningsområder på Geilo, vil kunne øke kunnskapsgrunnlaget og dermed forhåpentligvis også kvaliteten på fremtidig rypeforvaltning.

Dersom det stilles ressurser til et eventuelt forprosjekt, stiller jeg meg villig til å være faglig mentor og faglig koordinator mellom aktuelle forskningsinstitusjoner, Universiteter og Høyskoler i Sør-Norge.

Trondheim 30.09.2024

Hans Chr. Pedersen/s/

USN Universitetet i Sørøst-Norge

Til rette vedkommende

Tilbakemelding om opprettelse av et rypesenter i Høllingskarvet og Hardangervidda Nasjonalpark

Vi er enige med planen om å etablere et besøksenter for rypeforvaltning i Høllingskarvet og Hardangervidda. Opprettelse av et rypesenter vil bidra til å styrke samarbeidet mellom ulike institusjoner, universiteter og høyskoler i Sør-Norge. Dette vil kunne gi en mer integrert tilgang til USN Hardangervidda og Norges største geografiske leveområde for sånn rype og fjellrype, og dette er dermed et godt grunnlag for et slikt senter. Rypesenteret vil ha en sentral rolle i Norge da det vil bli et senter for kunnskap og forskning om rypesenter og rypeforvaltning. Dette vil kunne styrke samarbeidet mellom ulike institusjoner og høyskoler i Sør-Norge. Dette vil kunne styrke samarbeidet mellom ulike institusjoner og høyskoler i Sør-Norge.

Med vennlig hilsen

Per Lykke

Per Lykke
Faglig leder i rypeforvaltning og rypeforvaltning i Sør-Norge

Norges miljø- og klimabeligingsdepartementet
Folketorvet, Postboks 44, 0403 Oslo

Til rette vedkommende

Vår ref: Dato: 09.10.2024

Respons på besøksenter og rypesenter for Nasjonalpark i Geilo

NINA, NINA på Å, har blitt kjent med de planlagte planene om å etablere et besøksenter i Høllingskarvet og Hardangervidda nasjonalpark med rypesenter. Vi ser stor faglig verdi i de planlagte utstillingene, særlig den nye fokuserer på rype og Hardangervidda, med vekt på kunnskapsbasert forvaltning. Senteret vil kunne gi våre studenter nye innsikter, styrke deres forståelse av naturforvaltning og lære om rypesenteret. Den strategiske plasseringen nær jernbanestasjonen gjør senteret lett tilgjengelig for oss.

Mvh,

Steen K. Mørk

Steen K. Mørk, professor i økologi og leder for seksjonen økologi og naturforvaltning

Steen K. Mørk

Steen K. Mørk, professor i økologi og leder for seksjonen økologi og naturforvaltning

Postboks 4401
0403 Oslo

02219@miljod.no
www.miljod.no

«Dersom det stilles ressurser til et eventuelt forprosjekt, stiller jeg meg villig til å være faglig mentor og faglig koordinator mellom aktuelle forskningsinstitusjoner, universiteter og Høyskoler i Sør-Norge».

«Dette vil kunne bli et verdifullt bidrag for USN. Hardangervidda er Norges største geografiske leveområde for både lirype og fjellrype, og Geilo er dermed et godt lokalisierungssted for et slikt senter».

«Vi ser stor faglig verdi i de planlagte utstillingene, særlig den som fokuserer på rype og Hardangervidda, med vekt på kunnskapsbasert forvaltning. Senteret vil kunne gi våre studenter nye innsikter, styrke deres forståelse av naturforvaltning. Den strategiske plasseringen nær jernbanestasjonen gjør senteret lett tilgjengelig for oss».